

Hustru Malins på Högen hemliga liv och Krabbe till Råö och Ölmanäs

Bidrag till Hisingens äldre personhistoria
(namnen normaliserade)

Magdalena Persdotter på Högen i Björlanda levde under första halvan av 1600-talet. Hon var gift med prästen Jörgen Harbo och fick med honom dottern Elin som blev gift med Rasmus Mårtensson. Mycket mer om den här familjens släkterelationer har inte varit känt, annat än att Magdalena (som mest kallades Malin eller "Mallj") var dotter till Per Jönsson till Ström och av adlig härkomst, av släkten Dalepil. Man skrev "hustru Malin". Hustrutiteln betydde att hon var adlig. Men hur kom Malin att bli bosatt på Högen (och sedan i Lunnegården), och varifrån kom svärsonen Rasmus?

På 1980-talet fick jag i min hand en tänkt antavla för Jacob Rasmusson på Öckerö, far till kaparen Per Nordtman. Den ledde till den ovannämnde Rasmus Mårtensson och hans svärmor, hustru Malin på Högen. Jag fann dock snart (efter min avskrift av domböckerna fr.o.m. 1658) att detta var fel. Så småningom har jag fått fram mycket om Jacobs härkomst och publicerat det via oosf.se. Forskningen om Rasmus Mårtensson gjorde att jag fick värdefull kännedom om säteriet Ström, släkten Dalepil och ö.h.t. släkter och förhållanden på Inland. En artikel om Ströms äldre ägare och deras relationer skrev jag 2007 men lämnade den aldrig till publicering. Jag har under de år som gått inte funnit anledning att ändra på något väsentligt i den.

Nyligen blev jag tillfrågad av en forskare om jag kände till något om släkterna Dalepil och Lindorm. Det gjorde jag, men fann snart att jag behövde gå igenom allt material igen. Genom att jag läste in mig på området och aktiverade det hittade jag samband som jag själv och andra (även genealogiska giganter som J. A. Nordström (här JAN) och Olga Dahl (här OD)) inte noterat tidigare. Något som till stor del är befrämjande för forskningsresultat är att så mycket material numera är tillgängligt på nätet via Arkiv Digital (här AD), SVAR och danska Arkivalieronline. Man kan då "få in allt i huvudet" och göra en analys och syntes tillräckligt snabbt för att inte tappa fokus och förlora energi.

Nåväl, den här forskningsomgången gjorde att jag fann data och kopplingar i fråga om släkterna Dalepil och Lindorm och gårdarna Ström, Tjuvkil, Tronnum och Restad. Dessutom lärde jag mig mycket mer om frälsesläkterna och vilka lagar och traditioner som styrde deras personliga liv och deras gårdars förvaltning. Detta hade jag aktivt när jag bestämde mig för att läsa igenom alla volymer av J. A. Nordströms avskrifter, översikter, fotostatkopior och korrespondens och göra ett kortfattat register. Och där stötte jag på ett brev från 1965 av OD till den kände genealogen Hans Gillingstam, vidarebefordrat till JAN, där hon beskrev innehållet i en dombok från Inlands Torpe härad 1720 med värdefulla uppgifter om hustru Malin på Högen som levde 100 år tidigare. Man kan alltså behöva gå igenom domböcker långt fram i tiden vid forskning om en person eller släkt.

Genom den föregående utredningen hade jag funnit att Malin fick Högen i *morgongåva* (JAN II, 154). Då måste hon ju ha fått den av maken, prästen i Säve pastorat Jörgen Harbo, och inte av föräldrarna (det vore ju i så fall *hemgift*). Men Jörgen var dansk präst och kunde knappast ha fått ihop till en sådan hemgift som Högen. Detta kändes klart otillfredsställande, men fick accepteras i brist på annat. Men så fann jag det ovannämnda brevet, och då föll pusselbitarna på plats. Visserligen fanns ett par fel i domboken och brevet, men inte större än att det gick att se förbi dem och uppfatta det som var rätt och koppla det till Högen. Utredningen har kunnat visa samband mellan personer på Inland och Hisingen samt i norra Halland, något vi även sett tidigare i fråga om släkten Nordtman.

När Malin ärvde sina föräldrar 1618 fick hon några gårdar. Skiftebrevet finns bevarat och avslöjar att arvet bestod av gårdar och gårdsdelar i Kallhed, Lunnegården och Hede i Björlanda på Hisingen, samt

Röd i Västerlanda. Röd hör till Torpe härad, och det var just denna gård ärendet 1720 handlade om. Därför kunde jag av de samlade uppgifterna i brevet se att det måste ha rört sig om "vår" hustru Malin, när hon beskrivs utan namn ("faderns faster"). Felen är inte större än att hela notisen är trovärdig, och alla övriga fakta stämmer enligt min kontroll. Malin ägde en del av Ström, men inte genom arv efter föräldrarna utan långt senare av den ogifte brodern Jon. Hon bytte 1652 bort denna mot Alleby. Den obetydliga gården Hede sålde hon till förre slottsfogden Rasmus Jönsson. Flyttningen från Högen till Lunnegården berodde på att Högen som morgongåva övergick till släkten Krabbe som den kommit ifrån en gång. Enligt omnämnanden i domboken skedde flyttningen 1664. Här nedan följer brevet och min utläggning om innehållet.

Under mitt arbete i redaktionen för Svenskt biografiskt lexikon har jag å tjänstens vägnar använt geografiprofessorn Dahls fru i Göteborg som excerptist i Landsarkivet, och emellanåt sänder hon mig små exkurser om fynd i förbifarten, som tangerar mina egna forskningar. När om dagen fick jag från henne ett brev, som tangerar Er uppsats i PHT 1924, varför jag som en ringa gård av erkänsla för all hjälp Ni lämnat mig härmed översänder en avskrift:

Göteborg den 16 juli 1965

Fil. dr Hans Gillingstam,
Svenskt Biografiskt Lexikon,
Riksarkivet, Stockholm 2.

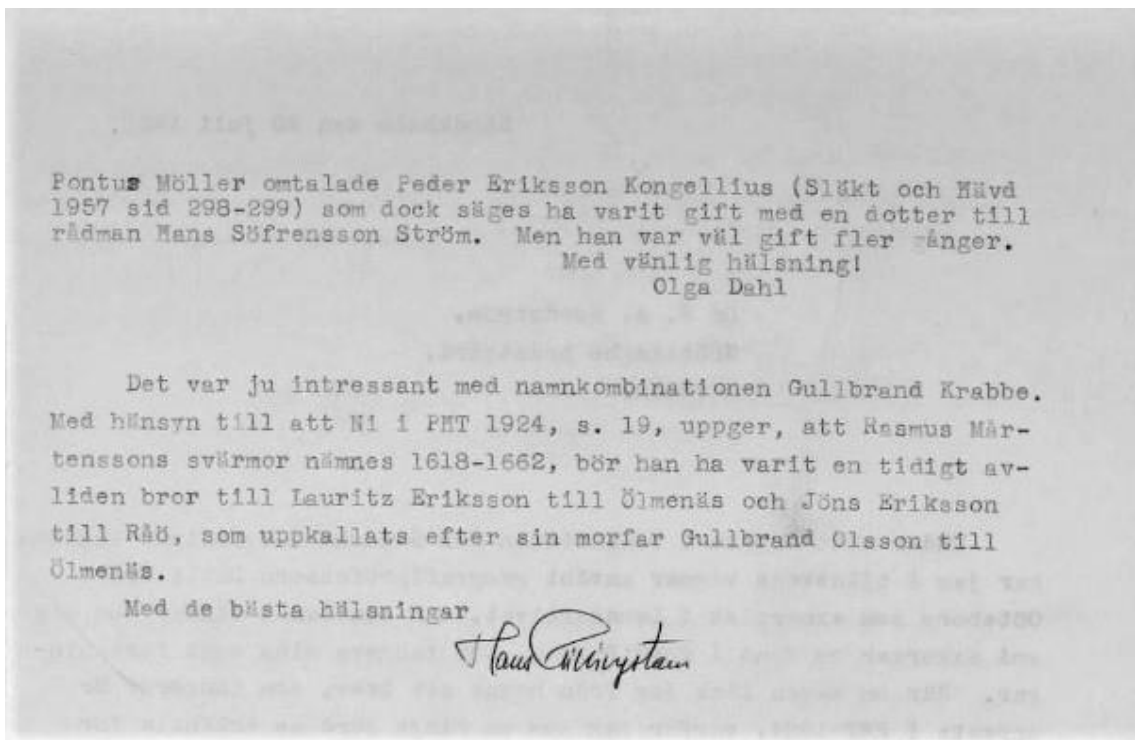
Härmed den korrigerade räkningen åter.

Vi reser upp till släkten Dahls ursprungstrakter på söndag, alltså till Tanum och Fjällbacka, men blir bara borta ett par, tre dagar. De sista dagarna har jag gått igenom ett hovrättsinlån av domböcker från början av 1700-talet för en del häradet runt Göteborg och hittade där en uppgift som kanske intresserar Doktor Gillingstam med tanke på artikeln i Släkt och hävd om släkterna Hierta och den halländska ätten Krabbe. Av någon betydelse är det dock icke genealogiskt eftersom vederbörande Krabbe dog barnlös.

Vid Torpe hösting 1720 anförde Kapten (sedermera major) Henrik Dahlpihl en fullmakt av sina svskonebarn etc. och skälen varför han måste klandra häradshövding Petter Kalls köp av Jöran Rasmussen, Lunnegården av Rudh (eller Röd): 1/ Denna gård tillföll hans sahl. faders (alltså Anders Jönsson Dahlpihl) faster (tydligan dotter till Jens Pedersson till Röstorp och Ström)*. Hon var då jungfru och gifte sig med en adelsman Gulbrand Krabbe, vilken dog barnlös och var en giftningsman dertill, 2/ varefter hon fick en prästman herr Per i Biörlanda, som var en giftningsman dertill. 3/ Med samma prästman ägde hon en dotter som gifte sig med Rasmus Mårtensson från Uddevalla, som också var en giftningsman dertill och intet köpte eller löste utan förödde. 4/ Efter honom sålde Jöran detta hemman Rudh för 100 D smt. - Rasmus Mårtensson var svarandens (Petter Kalls) hustrus farbroder och var en giftningsman (Petter Kalls hustru hette Maren och var dotter till borgaren, handelsmannen och fattigvårdsföreståndaren Anders Mårtensson Ryk i Uddevalla, syster till den oregerlige Uddevallakapellänen Willum Torgiersson Bruns första hustru Brita. Om Brita säger Skarstedt: I henne ägde han Ingen ängel"). Den omtalade "Per i Biörlanda" är väl identisk med den av arkivarien

**/Den Dahl menar väl Pedersson i Röstorp*

Brev från Hans Gillingstam till J. A. Nordström 1965 med kopia av Olga Dahls brev. Framsidan.

Brev från 1965. Baksidan.

A

Kapten Henrik Dalepil med fullmakt av sina kusiner klandrade Petter Kalls köp av Röd av Jöran Rasmusson i Lunnegården. Vi ser här sambandet med släkten Dalepil. Malin var Henrik Dalepils farfars syster. Jöran Rasmusson i Lunnegården var Malins son. Häradshövding Petter Kall var enligt nedan gift med Rasmus Mårtenssons brorsdotter Maren.

Men det finns mer att hämta i denna punkt. *Malin erhöll Röd som jungfru.* Det var 1618, varför hon måste ha gift sig efter detta år. OD har tillfogat att hon uppfattade Malin som dotter till Jöns Persson, men Gillingstam har rättat det i en not. Och nu kommer något intressant och klagörande! Malin gifte sig 1618 med adelsmannen *Gullbrand Krabbe* som dog barnlös. Vidare forskning i den här släkten Krabbe, delvis med hjälp av de uppgifter Hans Gillingstam ger i brevet, ger vid handen att Gullbrand måste ha varit son till Erik Olsson till Råö i norra Halland (son till Olof Larsson, son till Lars, ibm), gift med Karin Gullbrandsdotter (dotter till Gullbrand Olsson till Ölmanäs - stupad 1565 14/9 i strid vid Varberg - och hans hustru Anna). Denne Gullbrand Krabbe har alltså länge varit en okänd bror till Lars och Jöns Erikssöner till Ölmanäs. Jöns Eriksson Krabbe hade dottern Elin som förekommer i det här avskrivna protokollet från VHHR 1663, i tvist med sin kusin Per Krabbe. En släktöversikt bifogas här.

B

Att Malin fick en *prästmän Per i Björlanda* är det andra felet: det var *Jörgen Harbo*. Att det var han är uppenbart av sammanhanget och genom att Per Eriksson Kongellius som föreslås i brevet var en hel generation yngre. Genom notisen 1720 sägs indirekt att Malin måste ha gift sig med herr Jörgen efter 1618. De hann få dottern Elin innan han dog 1625 (hon nämns i skattelängderna fr.o.m. 1626). Jörgen Harbos son Henrik som blev komminister i Björlanda redan 1626 och på Tjörn 1629 samt senare kyrkoherde i Björlanda (död 1664) måste alltså ha varit född i ett första äktenskap. Denne Henrik blev efter 1629 gift med Boel Persdotter Månesköld och verkar enligt VHHR 1665 2/10 och 5/12 ha avlidit barnlös. Arvingarna till herr Henrik nämns, och det framkommer att hans far hade en dotter gift med

en Joakim Vaktel i Uddevalla och en dotter som nämns utan namn. De är något svårplacerade i de två äktenskapen (se översikten nedan). Det var alltså Henrik Harbos systrar som ärvde honom.

Jörgen Harbo kom sannolikt från nuvarande Danmark. En uppgift från nätet om hans härstamning är mycket frestande att anamma: Harboe (kanske av Harsyssel): Prästsläkt utgången från den kunglige godsförvaltaren på Fyn, Poul Harboe, f. ca 1570 (sonen Niels Poulsen blev präst). Men denne Poul var nog för ung för att ha varit Jörgens far, möjligen hans bror.

Genom detta fanns alltså en koppling mellan Hisingen, Tjörn och norra Halland, även genom att Per Krabbe kom att bli gift till Olsnäs på Tjörn, med Boels halvbrors änka.

C

”Med samma prästman ägde hon en dotter som gifte sig med Rasmus Mårtensson från Uddevalla”: han var, liksom Gullbrand och Jöran Rasmusson ”giftingsman” till Röd i Västerlanda. Det betyder att de inte kunde göra anspråk på (”tillhålla sig”) denna gård. Nu får vi veta att Rasmus var från Uddevalla. Mer om honom ger OD i nästa avsnitt. Det står här bara att han inte köpte eller löste något (ökade värdet på egendomen) utan ”förödde”: som så många fullfräse- och knapesläkter i Bohuslän sjönk även denna ner i fattigdom och ekonomisk ruin. Gårdar pantsattes och kunde inte lösas tillbaka. Några blev tvungna att gifta sig med barn till torpare. Situationen gjorde att man kämpade med näbbar och klor för att få rätten till en gård eller gårdsdel, ofta till ingen nytta.

D

Olga Dahl var expert på Göteborg men också på Uddevalla. Därför intresserade hon sig för detta domboksställe. Hon ger upplysningar om Rasmus Mårtenssons familj med brodern Anders och dennes dotter Britta (1665-99), gift med prästen Vilhelm Torgersson Brun. Via nätet ges en någorlunda trovärdig uppgift om ytterligare en syster, Elin, gift med en Christoffer Andersson Schott. Fadern Mårten Ryk hittar man inte mycket om på nätet, men han måste ju ha varit ganska framstående då han hade en dotter som blev prästhustru. Troligen går det inte att finna mer än vad OD gjort. Sten Kristiansson nämner honom inte i de kopior jag har från ”Uddevalla stads historia”, men det kanske finns något i annan litteratur. Namnet Ryk skrivs också ”Rijg”. Det kan syfta på en gård i Färgelanda, Tanum eller Brastad. I Gbg:s och Bohuslänns släktnamnsregister hittar man många Ryk som levde under 1700-talet, absolut flest i Hjärtum och Västerlanda. Den äldste av dem var en länsman med en son död 1710, men patronymikon stämmer inte.

Nedanstående exakta avskrift av tingsrättens protokoll från Västra Hisings härad bör läsas ihop med brevet ovan eller originalet från 1720 från Inlands Torpe härad, vilka ställen kompletterar varandras uppgifter om de här släkterna.

A. VHHR 1663 24/2

”Velb. Peder Krabbe paa Oibneß, haffde med Slotenß steffning hid J Reette Citerit Sin farbroder dätter, velb. frue Elline Krabbe tell Skabo, for ehn gaard Höyen beNembdh, her paa Hißing ligende, hun Sig telholder, och hand forMiener, ehr hanem Saa well hiemfalden, Som hinder, och hun Sig den telholder, wden louff och domb, widere steffningß Indhold. Her Jmod Anderß Grob J Giöteborg ehr mött, fremlagde Nogle Copier aff fruenß breffue Som Jcke wahr vidimeret, Ey heller Nogen fuldmagtt, Ey heller Nogit weste tell Sagen at Suarre, Ehr daa Sagen optagen tell Neste ting da fruen Perßonlig, eller hindeß fuldmegtig, met alle hindeß der om AnRörinde breffue och Documenter at möde.”

B. VHHR 1663 7/4

"Ehr J daug möt J Reette, velb. frue Ellj Krabbe, och mod velb. Peder Krabbiß telltalle, fremlagde et Skefftebreff, Dat; Øllmeneß d. 25 Septemb. 1618, formelder at Kamerholm J Suerig, och Höyen paa Hißing Som ehr bortforlænt J liffßding, det Ehne tell Karrj Jenßis datter, det andet tell hustru Mallj. Skulle effter begge deriß dödh, werre velb. Laurß och Jenß Errichböner, eller deriß arffuinger, for falden tell Skeffte och deelling, wnderschr.t och forzeylet aff Laurß Errichßen, Jenß Errichßen, Joen Pederßen, Pehr Sörenßen och Anderß Terchelßen.

Och der tell Suarid den gaard Kamerholm, haffuer Peder Krabiß fader, J hindeß w-myndige åhrr, Effter den bleff hiemfalden Sig ehne beMegtiget, aff hendt och bort Sålth, och hun Sampt hindeß farßsöster velb. Kierstj Errichßdatter, Jnted wæderlaug giort eller giffuet der Jmod, Som hand haffuer hafft frå dem J - 33 åhrr, Jndtell Höyen her paa Hißing bleff hiemfalden Som hun paa Sin Sl: faderß och farßbösterß weyne Sig tellholder.

Velb. Peder Krabbe fremlagde et breff vnder tuende velb.e Maændts hand och zeyel tell weterlighed, at hanß farmoder, Som Kamerholm wahr met forlænt bewilgett hanß fader dem at wdSætte for – 200 dr, dog at Ehrlegge tell hinder dets åhrlige affgiff, Dat; Øllmeneß d – 15 Augustj Ao 1620.

Der nest et witnißbyrds breff, Dat; Øllmeneß d 11 Nouembr, Ao 1622: Saa Liudende, at hanß farmoder gaff Peder Krabbiß Söster, Jomfru Giertrud, Larßis dater, Same Kamerholmß gaard tll Ihukomelße, åmind och Siellegåffue, nåhr hun Laa paa Set yderste.

Jttem ehn Registering offuer Sl; Jenß Errichßens bortschyldig giæld och Löbören huor wdj Laurß Errichßen fordrid giæld – 200 dr Slette, dat; Råhöö d 16 Junij Ao 1623; wnderschr.t och forzeylit aff Tomiß Zetuiß, Mats Perßen, Laurß Errichßen och hr Laurß Jenßen J Øllmeuald.

Noch et witneßbyrds breff Dat. Øllmeneß, Neste dagen Effter, Liudende at Laurß Errichßen och fru Maret Storre, offuerSløge hueß Jordegodts, Som dem Effter Sl: Errich Ollßen, och hustru Karrj tell Råhöö, arrffueligen wahr tellfalden, daa bleffue dee Effter forige Stadfeste Skefftebreff paa bege Sider well Contant, och forEnit, Saa dee Effter den daug Jnted widere der paa schall kierre, J nogen maade, wndersch.t och forzeylet, af Matieß Zetuiß, paa Sin faderß weyne, och Matieß Perßen Storre.

Paaståhr at Niute Kamerholmß gård w-påtalld, Effter for J Reette Lagde Gåffue breffue och Documenter och hand Som ehr Elste broder sönn frit fore hanß Söschindeß, och Met arffuingerß procuota, J den gaard Höyen at wdlöße, och Niude fortrædh, Effter der om hanß J Reete lagde for zeedts widlöfftige Indhold.

Fru Ellj Krabbe der Jmod fremlagde et breff Liudende at hindeß Sl: moder haffuer klandret paa Kamerholm åhrr 1649 den 25 Septemb.

Dißligeste et breff aff Höy Edle och welb. herre, Sl. hr. Linert Torstenßen Skreffuit J Stockholm den 18 Jullj åhrr 1650, huor met och J lige maade ehr klandret paa Kamerholm.

Samelediß et kiöbebreff aff hindeß farßöster, velb. Kierstj Errichßdatter och hindeß Söen, velb. Jbach Hierta, Som dee haffuer Såltht ehn Tredie part J Höyß gaard tell fru Ellj Krabbe d. 7 Jullj Ao 1655.

J lige maade foregiffuer fru Ellj Krabbe och hindeß fuldmegtig, Mandhafftig Captein Daniell Bryngelßen, at Peder Krabbe Jcke Skall beuiße, hanß J Reete lagde breff och documenter, aff hindeß Sl. Moder, hindeß farßöster, eller hinder Som Reete arffuingen ehr, findeß wnderschreffne eller Samptöchte, Saa wit Kamerholm andRörir, och begierir at Niude Höyß gaard, Saa lenge Jndtell Peder Krabbe forschaffer Kamerholmß gaard frj hiem Jgien, alle arffuinger, då begge gaarder tell Skeffte.

Då Effter Som Kamerholmß gård och den gaard Höyen Skall weere Si. Errich Ollbenß börn och deriß arffuinger tell Skeffte och delling, Nåhr dee bliffue hiemfalden Effter for Jndförte Skefftebreffß Jndhold, och Laurß Errichßen Sig haffuer beMegtiget Kamerholm, Som Rænter 6 pund, det affhænt och bortSåltt wden Sine andre met arffuingerß wellye, och deriß anpart der wdj forholdet J – 33 åhr, Jndtall den gaard Höyen bleff hiemfalden, Som Rænter – 8 pund, Som hanß broder datter fru Ellj Krabbe och hanß Söster velb. Kierstj Errichßdatter Sig telholder, Som dog icke ehr fyldest Jmod Kamerholm, och velb. Peder Krabbe nu well Eyniß ehn broderpart J Höyß gaard, wden nogen wederlaug, tell dee andre for Kamerholm Effter for andmelte Gåffue och witneßbyrds breffue, huilchet Jcke aff Neste arffuinger ehre Samptöckte, wnderschreffne, paa tinge tagne, Læste eller gifne beschreffne, Som louffuen byder. AB – 22 Cap och T.F.B – 4 Cap: Effter dets Leyligts; och Louffuen for.ne Cap: och AB – 7 Cap – 13 artichell, telldömiß fru Ellj Krabbe Paa Sin Si; faderß och farbösterß weyne, at Niude, bruge, beholde och Rådigh weere Höyß gaard, Jndtall welb. Peder Krabbe forschaffer Kamerholmß gaard frj hiem Jgien, daa begge Gaarder, at Ligneß alle forsch.ne arffuinger Jmellem, Effter Offtebe.te Skefftebreffß lydelße, och Louffuen.”

Utläggning

Första stycket: Karin "Jönsdotter" bör enligt det här domboksstället ha varit hustru till Erik Olsson Krabbe till Råö. Hon fick en del av detta Krabbegods och hustru Malin det andra, enligt skifte 1618 25/9 i Ölmanäs. Malin blev alltså gift detta år, då hon i skiftet efter föräldrarna 18/2 var ogift.

Nu kommer vi till detta med morgongåva. Båda kvinnorna hade fått sina gårdar "i förläning under livstiden", dvs för försörjning under ett eventuellt änkestånd som brukligt vid morgongåvor: när hustrun dog skulle gården återgå till ursprungssläkten. Dokumentet skrevs under av Jöns Eriksson och hans bror, Per Krabbes far Lars Eriksson och Jon Persson som var hustru Malins bror.

Det ser vid en första anblick ut som om Karin och Malin var jämgamla, men vid fortsatt läsning av protokollet tvingas man till slutsatsen att Karin var betydligt äldre och farmor till Lars Krabbe och således även till Malins make Gullbrand. Kammarholmen ligger i Torestorp sn (P). Den gården fick Karin som morgongåva, liksom Malin senare fick Högen som i jb alltifrån 1568 står som knapegård. Gårdarna var förlänade under deras livstid. När de dog gick gårdarna till deras makars närmaste arvingar; Lars och Jöns Erikssöner och deras arvingar. Vidare framgår att Per Krabbes far Lars Eriksson när kusinen Elin Krabbe var omyndig (och hennes far Jöns Eriksson alltså var död och hon ännu var ogift) och gården hemföll (=Karin hade dött), hade bemäktigat sig Kammarholmen och sedan sålt den utan att ersätta Elin eller hennes faster Kerstin Erikssdotter. Det gick 33 år tills även Högen hemföll, en gård som hon (Elin) ville få på sin salig fars (Jöns Erikssons) och fasters (Kerstin Erikssdotters) vägnar.

Längre ner står att Per Krabbes farmor hade förlänats Kammarholmen och 1620 givit honom löfte att få pantsätta den för 200 daler mot att hon fick den årliga avkastningen. Hon disponerade då ännu denna gård. Men 1622 gav Per Krabbes farmor, när hon låg på sitt yttersta, Kammarholmen till Pers syster Gertrud som "själagåva" till hennes åminnelse. Så fick hon inte göra med sin morgongåva. År 1623 hade Lars Eriksson krävt dödsboet efter brodern Jöns på en skuld, men Lars och Jöns änka enades redan dagen därefter om arvet efter Erik Olsson och hans hustru Karin. Gillingstam skriver att Kammarholmen såldes 1625, och då finner man via nätet att köparen var adelsmannen Mats Kagg (mer om honom nedan). Lars Krabbe hade tagit över Kammarholmen efter sin farmor och dottern Gertrud, vilket han inte hade rätt till – och dessutom sålt den vidare. Det var denna försäljning som sedan klandrades av Jöns Erikssons änka och Lennart Torstensson.

Per ville nu "som äldste brodersön" tillerkännas både Kammarholmen och Högen. Elin företedde också ett köpebrev som utvisade att hennes faster Kerstin Eriksdotter och dennas son Isak Hjärta 1655 18/7 hade sålt en tredjedel av Högen till Elin. Året 1655 var precis 33 år efter 1622, då farmodern gett Gertrud Larsdotter Kammarholmen och fadern tillvällat sig gården och snart sålt den vidare. Detta måste betyda att hustru Malin avlidit 1655, varvid morgongåvan återgick till ursprungssläkten. Elin ville nu njuta Högens gård tills Per Krabbe hade löst Kammarholmen från panten och att båda gårdarna därefter skulle skiftas.

Domen gick Elin Krabbes väg: hon skulle å sin salig faders och fasters vägnar få njuta Högens gård tills Per Krabbe hade "förskaffat Kammarholmens gård fri hem igen" och att gårdarna därefter skulle skiftas mellan alla arvingarna.

Ytterligare kommentarer om personer nämnda i protokollet

Per Krabbe (kapten) som kärade i målet var den äldre av två bröder Per Krabbe. Han blev gift med Kerstin Duva ("Kirsten Due"), hustru II till och änka efter Knut Persson Månesköld, och bosatt på Olsnäs i Stenkyrka sn. Kerstin Dues härkomst har varit omstridd men är nu löst (antavla med kommentarer via Tjörns släktforskare) men som hustru till Peder Krabbe är hon enligt JAN:s anteckningar helt säker: hon nämns som hans hustru i kopskattelängden för 1645/46 och i Orusts och Tjörns dombok 1664 10/6 då makarna tillpantades Åkervik på Tjörn av ägarinnan Boel Månesköld och hennes make, herr Henrik på Hisingen.

Pers syster *Gertrud* blev gift I med kyrkoherden Jacob Eriksson Pontoppidan i Danmark (och II med hans efterträdare), samt dog 1663. Gertrud var jungfru 1622 när hon fick Kammarholmen av farmodern och alltså gift efter detta år. Gertruds syster *Anna* blev gift med en bror till Gertruds make, ett arrangemang som var ganska vanligt vid den tiden.

Erik Olssons far och farfar har av Jedeur-Palmgren i Onsalaboken fått hustrur med namn, men de finns inte med i Gillingstams artikel: uppgifterna om Anna Krabbes familj har visat sig vara mindre tillförlitliga och vad gäller hustrurna ovan felaktiga. Dessa fel har kommit med i några artiklar på nätet

Elin Krabbe var gift I med Jost Brockenhus ("Bråkenhusen") till Skabo, Varnhem sn (R), och II med svensken Per Eriksson Rosensköld i Göteborg, vilken i de svenska jordeböckerna från 1659, och ännu många år framåt, står som ägare till Högen i Björlanda, medan hustru Malin skrivs som boende där (mer som ett namn på gården). Elin Krabbe verkar alltså så småningom ha fått äganderätt till Högen.

Lennart Torstensson, riksråd och fältmarskalk, klandrade Kammarholmen 1650: han var enligt vad Gillingstam hittat i Anna Krabbes gravskrift "nära släkt och blodsförvant". Det får stöd i detta protokoll. Men det är inte lätt att se blodsbandet. Lennart Torstenssons mor var i alla fall kusin till Mats Kagg som köpte Kammarholmen. Och genom släktskapet med Kagg finns det ett också med Krabbe (se nedan under Märta Store).

Protokollen från 1623 om arvet och skulderna efter Jöns Eriksson skrevs under av bl. a. "Tomiss Zefuis". Det har jag via nätet funnit vara *Tönnes Zitzewitz* till Rossared i närheten av Kungsbacka, nämnd bl. a. i domboken för Fjäre härad 1597 30/6. Sonen Mattis undertecknade det andra brevet dagen efter. Rossared ligger alltså nära de här personernas hemvist, och den släkten var också adlig. Men jag har inte funnit något släktsamband.

En Mats Persson skrev också under. Det var *Mats Persson Store*, bror till Jöns Eriksson Krabbes hustru *Märta Persdotter Store*. De var båda barn till Per Carlsson Store och hans hustru Elin Matsdotter Kagg i Ambjörnarp (P). Elin Krabbes mor visar sig alltså vara kusin till den Mats Kagg som köpte Kammarholmen! På det sättet finns ett icke alltför avlägset släktsamband.

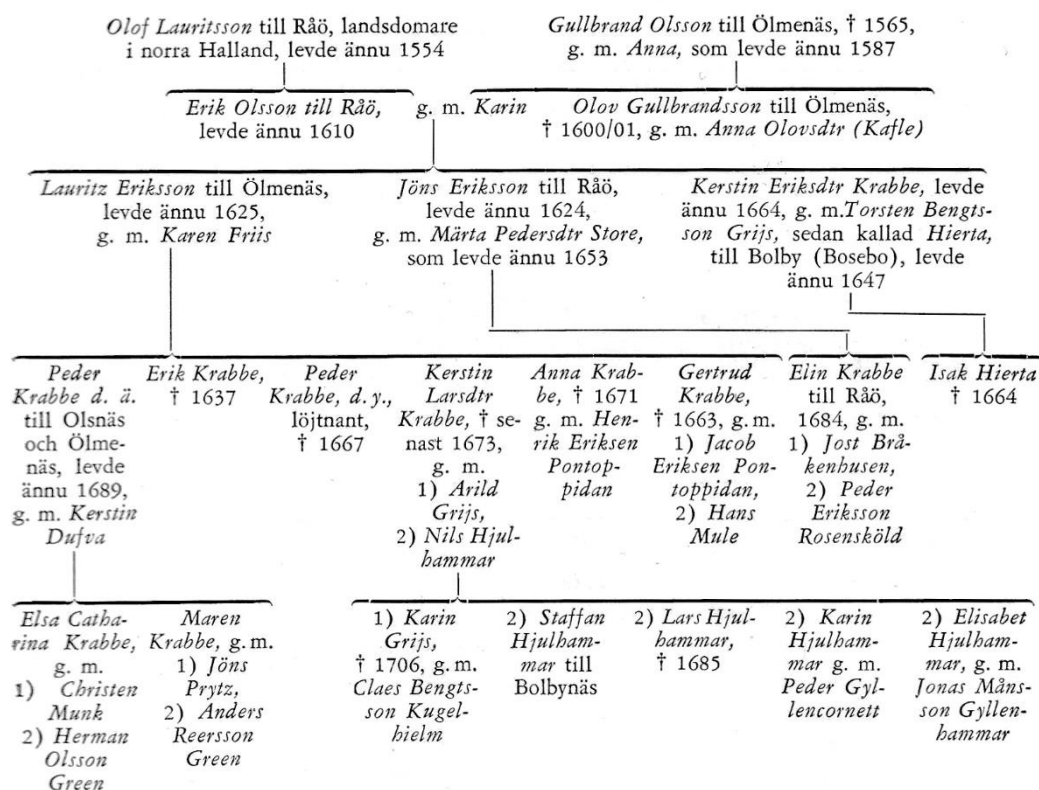
Krabbe i norra Halland

Släkten Krabbe från norra Halland är väl utredd av *Hans Gillingstam i Släkt och Hävd 1964:3*. Allt stämmer med texten i protokollet ovan, utom två saker. Att Erik Olsson till Råö även hade en son *Gullbrand*, vilken gifte sig med Malin Persdotter (Dalepil) och dog tidigt har Gillingstam skrivit i en kommentar till Olga Dahls brev och därför inte fått med i sin artikel i *Släkt och Hävd* året innan. Men det ser nu ut som om Erik Olsson varit gift två gånger, båda gångerna med en Karin. Gillingstam ger ovedersägliga bevis på att Gullbrand Olsson till Ölmanäs hade en dotter Karin som blev gift med Erik Olsson. Men protokollet ovan ger inte utrymme för någon annan slutsats än att Erik Olsson var gift med en Karin *Jönsdotter*, död 1622, dvs om man tar protokollet på orden. Det stämmer i och för sig med att Erik fick en son Jöns. Men för att det skall stämma med morgongåvorna måste det vara så att det bara var en hustru Karin, och då Gullbrandsdotter. "*Jönsdotter*" beror säkert på ett *avskrivnings- eller minnesfel*. Nej, båda morgongåvorna bör ha kommit från släkterna på Råö och Ölmanäs; Kammarholmen från Erik Olssons släkt på Råö och Högen från Gullbrand Erikssons släkt på Råö eller Ölmanäs.

Jag har försökt hitta något om Kammarholmens tidiga ägare, men det har varit svårt att finna något i domböckerna från första halvan av 1600-talet eller i diplomatierna. I *Diplomatarium danicum* nämns under tidiga 1400-talet en adelssläkt Pik som ägde många gårdar i Fjäre härad, men inget om Kammarholmen (även om den gården ligger i Sverige kunde den ju nämnts ihop med ett godsområde omfattande både Sverige och Danmark. I landskapshandlingarna från Västergötland nämns tidigast en Nils i Kammarholmen, som står som frälsebonde. Det fanns alltså en adlig ägare, men inte han. Genom nätsökning kan man hitta mycket om adelssläkterna och möjliga samband mellan släkterna Krabbe, Store, Kagg, Lilliehöök, där vissa hade anknytning till Torestorps socken där Kammarholmen ligger. Men det känns övermäktigt att försöka få fram något av värde i nuläget.

Högens gård i Björlanda står i jordeböckerna som knapegods. År 1568 nämns där en Olof, 1574-80 en Per och 1585-1625 en Olof igen. De var säkert åbor på Högen och inte ägare: i jb 1568 står bara enstaka av knaparna med namn som kan beläggas som ägare, t. ex. Per Tordsson på Restad. Hur kom Högen i Krabbesläktens besittning? Det finns inget som direkt säger hur. Men Gillingstam nämner om den äldste kände ägaren av Råö, Olof Larsson, att han kan vara den med samma namn som 1525 fått frälse för sina och sin hustrus gods "i Norge och Halland". Det menar jag kan betyda Hisingen och Fjäre härad, alltså Högen och Råö. Norge hörde till Danmark, så gårdarna låg under samma regent.

Här nedan följer en översikt över de äldsta generationerna som Hans Gillingstam uppfattar dem. Han tog bort de allra första två, då han inte fann något i de muntliga uppgifter som fanns att ta fasta på. Längre ner följer så Jan Eric Almquists uppställning, där han tar med det han finner tillförlitligt och möjligt att bevisa eller ge starka indicier för.

Från Släkt och Hävd 1964:3, sid. 209. Överblick över de tidigaste generationerna av släkten Krabbe.

En stor genealog jämte Hans Gillingstam var *Jan Eric Almquist*. HG:s artikel från 1964 polemiserar delvis mot JEA:s uppgifter om släkten Hierta i böcker denne skrev 1954 och 1960. JEA svarade i sin tur på detta ("i en giganternas kamp"): under fem år gick han noggrant igenom artikeln utifrån hypotesen att släkterna Krabbe och Hierta hörde ihop på något vis. Han fann även tre "nya" källor som HG inte använt och som gav viktiga ledtrådar. Ett argument han hade mot HG var att denne helt strukit de muntliga uppgifterna från slutet av 1600-talet om de två äldsta generationerna på Ölmanäs. Men JEA ger enligt min åsikt en plausibel bild av hur det kan ha sett ut. Han verkar inte ha gjort sig skyldig till önsketänkande när det gäller att få ihop en släkt. Han skriver t. ex. "Den mänskliga fåfängan förnekar sig aldrig. Ett önskemål för genealoger har i alla tider varit att kunna följa sin släkt tillbaka i tiden så långt som möjligt och helst en liten bit till".

JEA menar att kunskapen som medlemmar i de gamla adelssläkterna gav lämnar mycket övrigt att önska. Den byggde till stor del på muntliga uppgifter om tider som sedan länge flytt, lämnade av olika personer, och sedan sammansatta av genealoger från 1500-1700-talen som inte var tillräckligt källkritiska. Under medeltiden fanns ett etablerat frälse med arvsrätt inom frälset. Under de följande århundradena förfläckades detta, och många oadliga män gifte sig med adliga kvinnor och gjorde deras rusttjänst. Många som adlades i slutet av 1400-talet till början av 1600-talet var ofrälse män som gjort kungen viktiga tjänster i krig. Frälset blev uppblandat, och gårdar kom i oadligas händer. På 1620-talet anställdes nya rannsakningar för att styra upp det hela. Men då var det så dags: många erinrade sig, då liksom nu, inte mer än vem fadern och farfadern varit. Och myndigheterna godtog uppgifter som vi nu kan se inte var väl underbyggda och ibland rena fantasier! Det blev bättre men

inte helt bra med bevisen för adelskap, vilket inte minst syns av de olika översikter man nu kan hitta i litteraturen och på nätet.

Ett fel som florerar är att Lars Ragvaldssons på Ölmanäs far Ragvald skulle ha varit bror till Lars Mattsson Kafle och skrivit sig "till Sagerij i Danmark". "Sagerij" måste betyda Sagered i Kållerød sn, alltså i Sverige, och den var aldrig av frälse- utan krononatur och kunde därför inte ha varit sätesgård. Eftersom Ragvald inte finns med i svenska rusttjänstlängder från hans livstid, måste han ha varit dansk. "Bror" kunde vid den tiden betyda svåger. Det är mera troligt just i det här fallet. Ragvalds hustru måste inte heller ha hetat Kerstin som det står i många antavlor. Det kan vara en ren fantasi. Däremot kan man enligt *frälsehandlingar till Älvsborgs lösen 1571* säga att de gårdar i Sjötofta som senare ägdes av hustru Anna och Bengt Larsson, då ägdes av "änkan, hustru Karin". Hon bör därför ha varit de båda halvsyskonens mormor och, enligt JEA:s analys, dotter till Knut Ribbing (av medeltida halländsk släkt, ursprungligen beteckning på en upprorsgrupp – ribbungar – vilka 1240 slutgiltigt besegrades av kung Håkon). Knut hade elva kända barn, bland vilka ingen Karin nämns. Det finns därför namnmässigt ett utrymme för en sådan dotter. Knut Ribbing skall ha ägt många gårdar i Sjötofta sn, vilket föranlett JEA att sammankoppla släkterna Krabbe med Ribbing. Om man läser om Ribbing på nätet är det svårt att se detta, men i artikeln räknas motsvarande 13 helgårdar upp som ägdes av Knuts barn och rimligen bör ha ärvts efter honom.

I *Årlig ränta för Kinds härad 1575* i Kammararkivet nämns en dansk, Jöran Holst, som representant för hustru Anna. JEA menar att han kan ha varit gift med Anna efter Gullbrands död men själv avlidit det året, eftersom svärsonen Erik Olsson står för rusttjänsten året efter. Denne Jöran Holst har inte påträffats på andra ställen i det använda materialet. Detta tillför ett nytt moment till tolkningen av Halvard Larssons ställning. Vid sökning på Jöran Holst finner man att en sådan av rätt ålder var gift med Margareta Larsdotter Bröms (adliga släkten 161) från Östergötland och Småland. Hon var att döma av syskonens ålder född på 1540- eller 1550-talet. Det är svårt att finna uppgifter om när de gifte sig och om eventuella barn.

Det nya JEA gör i fråga om Ölmanäs är att försöka kombinera Krabbe och Hierta. Bengt Larsson (Hierta) lämnade uppgifter om sin släkt vid en tidig *rannsakning 1574* (en ny källa JEA funnit). Han sade sig då vara av adel på både fäderne- och mödernesidan. Utifrån detta och en analys av gårdsinnehavet kunde JEA bygga upp en modell av hur släkterna hängde ihop (se nedan). Observera att både HG och JEA framställer tänkbara lösningar och att man kan ha invändningar mot vissa slutsatser.

"Den danske adelsmannen *Lars Ragvaldsson* bodde i början av 1550-talet under sitt giftermål på Ölmanäs i Halland, då han också tjänstgjorde som domare ("tinghörer") i Fjäre hd. Hans hustru, som enligt traditionen hette Elin, hade tidigare varit gift med en till namnet okänd person. Denne hade varit ägare till Ölmanäs, som omkring 1560 tillföll hans enda dotter Anna, då hon gifte sig med dansken Gullbrand Olofsson (död 1565). Efter sin mor ärvde Anna de båda gårdarna Hornbetan (1 h.) och Stenshult (1 h.) i Sjötofta sn, Kinds härad, vilket tyder på att hon haft ett svenskt ursprung. Enligt min åsikt var hennes mor med stöd av arvegodsens fördelning dotterdotter till den svenska adelsmannen Knut Ribbing (levde 1512), som just i Sjötofta sn skall ha innehaft ett stort antal hemman. Men härav följer också, att hon själv varit halvsystem till Bengt Larsson [Hierta], som därför kommit att födas på Ölmanäs. Till jämförelse må nämnas, att Bengt Larsson av sin mor ärvt [här uppräknas fem gårdar, bl. a. en annan i Sjötofta än Annas båda, på] tillsammans 4 hemman. Detta stämmer med förhållandet, att en system enligt dansk dåtida rätt borde ärva endast hälften mot broder. Denna arvsfördelning tyder i viss mån på att brodern Jöns *kan* ha tillhört en senare kull, d. v. s. haft samma far men en annan mor än Bengt".

Detta citat ur artikeln ger en bra sammanfattning av hur det kan ha gått till i praktiken. Den förklarar varför en del av släktens gårdsinnehav kom i dess ägo. Ovan nämns **Sjötofta**. JEA menar att de var en kompensation till Erik Olsson när han måste lämna svärmodern hustru Annas personliga egendom **Ölmanäs** när svågern Olof Gullbrandsson blev myndig. De två gårdarna i **Bosebo** kan JEA inte säga hur hustru Anna fått. Men de var hennes. Likaså **Assberg** i Örby sn. De bedöms inte ha varit hennes modernearv, då de inte ingick i Ribbing-godset. Då var de i stället fäderneärvda, tillsammans med Ölmanäs, vilket (Sjötofta undantaget) gör 4 gårdar.

Så har vi de 4 gårdarna i **Solberga** sn. Om dem nämner JEA ingenting. De kom i Olof Gullbrandssons ägo genom hans hustru Anna Olsdotter Kafle. Efter honom övergick de till hans arvingar.

Släktuppgifter efter Anna Krabbes död 1671 som HG avfärdade som opålitliga kan enligt min mening till stor del ändå godtas om man accepterar att uttrycket "nära släkt och blodsförvanter" betyder biologiska och ingifta släktingar olika långt ut: den svenske fältherren Lennart Torstensson kan beläggas genom kopplingen Store-Kagg. Generalmajoren Johan Hård (död 1691) var också av Kagg-släkt. Per Hierta och brorsönerna Hans och Bengt är säkra (se översikten). Bengt Larssons uppgifter om föräldrarnas adelskap stämmer (om man accepterar att hans farfar var ingift i släkten Kafle).

Men så har vi ett flertal personer, svårare att härleda: Peder Haar [=Hård] ohh Margareta Lilliehöök som föräldrar till Gullbrand, och Carl Hierta ohh Anna Kaule [=Kafle] till Gåsevad[hölm] som föräldrar till Gullbrands hustru Magdalena. HG kan inte se att något bevisar detta. Till exempel är en hustru Magdalena helt fel. Dessutom är ett fel med dessa uppgifter att personerna inte hade släktnamn när de levde. Släktuppgifter på den tiden var osäkra och en blandning av rätt och fel. Men man kan ändå ana vissa möjliga samband nu vid nätsökning. Det är dock inte meningsfullt att försöka få ihop allt. Men något som verkar möjligt är att den till namnet hittills helt okände maken I till hustru Elin (Gullbrands svärmor) möjligen var av släkten Hård af Segerstad.

Från Släkt och Hävd 1969:1, sid. 181. Överblick över de tidigaste generationerna med sammanställning av släkterna Krabbe och Hierta.

Forskning i adelssläkter

I fråga om de här släkterna anser jag det nödvändigt att läsa Hans Gillingstams artikel "*Ätten Hiertas ursprung och den halländska ätten Krabbe*" i *Släkt och Hävd* 1964:3. Det mesta finns där: man lär sig hur en sådan artikel bör skrivas med många noter, exakta källangivelser och översiktliga stamtavlor. Dessutom ges i noterna hänvisningar till annan litteratur: Danmarks adels aarbog, Danske magazin och Kancelliets brevbøger och mycket annat. Jan Eric Almquists artikel i *Släkt och Hävd* 1969:1 "*Ätten Hiertas ursprung*" är lika viktig när man studerar släkten Krabbe.

Forskning i adelssläkter är helt annorlunda än den vanliga för släktforskaren. Vissa saker är nödvändiga för att förstå källorna och skriva korrekta an- och stamtavlor.

Det rör sig till stor del om tiderna före kyrkböcker och andra vanliga källor. Man kan därför sällan få ett exakt födelse-, vigsel- eller dödsdatum utan får nöja sig med datum för omnämmanden, eller död före eller efter ett visst datum.

Eftersom frälsepersoner inte togs upp till vanlig beskattning saknas de i de flesta av de äldre jordeböckerna och måste sökas på andra ställen. Centrala för 1500-talet och tidiga 1600-talet som behandlas här är då *Frälse- och rusttjänstlängder* (svenska och danska), *Hyldinger* (kungahyllningar) och *Kancelliets brevbøger* (med register på nätet). Dessa har genomgåts av Gillingstam. För tiden före 1500-talet finns *diplomatierna*, ett för vardera Sverige, Norge och Danmark, med skiftebrev och annat. Man kan söka dem på nätet och hitta fram via sökformuläret där. *Bouppteckningar för adeln* finns i Advokatfiskalens arkiv (där också de renoverade domböckerna finns). Dessa är registrerade och tillgängliga i AD. *Bohusläns kopiebok* med adelsbrev finns också i AD (Landskontoret).

För att spåra en person behöver man känna till dess gårdsinnehav och hur detta ärvts och köpts. Adelsmän och adelskvinnor ägde gods och gårdar på många, ibland vitt skilda, orter. Den här forskningen rör personer med gårdar i tre länder. En person kan bo på ett ställe, där man inte har någon källa som nämner den. Men genom rusttjänstlängderna hittar man personen boende där, genom att den ägde gårdar på andra platser. Personerna på Ölmanäs hittas t. ex. i längder för Västergötland och Småland.

På grund av källornas karaktär och personernas yrken kommer forskningen ofta att röra sig om gårdsköp och -försäljningar, arv och militära förhållanden. Vart och ett av dessa områden styrdes av särskilda regler som man behöver kunna för att tolka källorna rätt (t. ex. detta med morgongåva). Formuleringarna och syftningarna är ibland svåra att förstå, och man måste oftast läsa samma text flera gånger innan pusselbitarna faller på plats. Ett utmärkt exempel på detta är ovanstående avskrift av VHHR 1663. Trots noggrannhet vid insamlandet av källorna blir det ibland någon som missas, varvid resultatet blir haltande. Så t. ex. verkar varken Nordström eller Gillingstam ha läst Västra Hisings härads protokoll, vilket framkommit vid min här aktuella forskning.

Viktigt att tänka på är att inte skriva det adliga släktnamnet vid anor som levde före adlandet. Det gäller till stor del tiden fram till 1600-talet. Man kan dock skriva namnet inom parentes eller klammer. Ett släktnamn kunde antas av en eller flera av bröderna i en familj, eller bara av bröderna och inte av systrarna. Man hade inte mer än ett förnamn/dopnamn före 1700-talet.

Relationsord användes annorlunda då än nu. JEA skriver om sådant i artikeln "*Ett och annat om den svenska adeln i äldre tid*" i *Släkt och Hävd* 1967:3. Måg kunde lika gärna betyda svåger (och tvärtom), Far användes även om man menade svärfar. Broder kunde avse svåger (och syster svägerska).

Syssling var kusin på modernet och brylling kusin på fädernet. Syskonbarn var det man nu kallar kusiner.

Välbördig skulle vara reserverat för adel, men med tiden kom det att användas även för oadliga betydelsefulla personer, t. ex. häradshövdingar. Ordet är alltså inte bevis för adelskap. Men en adelsman fick inte tituleras välförståndig eller välaktad. Det var en skymf. Från början hörde frälse- och sköldebrev ihop, men senare kom de att betyda olika saker. Således kunde oadliga erhålla frälsebrev för sin fasta egendom mot att han gjorde rusttjänst (höll häst med harnesk). Sköldebrev fick bara den som adlades.

Min egen forskning i de adliga källorna

Om man läst Hans Gillingstams (nedan=HG) artikel ser man att han var mycket noggrann och verkar ha gått igenom allt som finns bevarat. Men för att se hur det var med det och lära mig använda de här källorna, gick jag igenom den flera gånger och letade upp det som gick via nätet: de svenska rusttjänstlängderna (de danska förefaller inte finnas online) och registren till Kancelliets brevbøger. Dessutom har jag gått igenom några släktöversikter på nätet. De danska jordeböckerna (Halland) finns bara från år 1600 och framåt (förutom en från 1590/91 i länsräkenskaperna). De anger inte ägarna. De svenska jordeböckerna finns från mitten av 1500-talet i landskapshandlingarna (på nätet via SVAR). Inte heller där hittade jag något nytt. Något fanns i Marks härads domböcker nämnda i HG:s noter, men inte avgörande för den här forskningen. Dock ses 1628 6/3 att överste Mattias (Mats) Kagg fick fastebrev på Kammarholmen i Torestorp sn efter köpebrevet från 1625 7/2. Det formuleras som ett köp för 500 "svenska runda silverdaler" och inte som en pantsättning. Sedan dröjde det 20 år tills köpet klandrades av slakten. Efter Mats Kaggs död 1629 var det hustrun Märta Ulf som stod som ägare.

Kammarholmen gavs som morgongåva av Erik Olsson på Råö när han gifte sig, troligen på 1570-talet. Det vet vi av det ovanstående (VHHR 1663). Men när kom gården i slaktens ägo? Det skulle kunna gå att finna Eriks eller hustruns förfäder om detta kom fram. Tyvärr är de tidiga rusttjänstlängderna mycket glesa. För Marks härad finns bara 1576, 1590, 1600 och 1606. Här följer det jag kunnat få fram och mina slutsatser. Kanske något av någon annan forskare kan kännas värt att gå vidare med.

Kammarholmen var 1576 "Danskt gods" och ägdes av "fru Görvel". Det var Görvel Fadersdotter (Sparre), en av dem som ägde flest gårdar i Norden. Hon gifte sig 1534 med riksrådet Trued Ulfstand, länsman i Varberg till sin död 1545. Görvels styvson Lage Truedsson Ulfstand var enligt HG "Varbergs-hövding" och den som hade Gullbrand Olsson i Ölmanäs som fogde i Fjäre härad. Det känns inte som någon omöjlighet att Lage Ulfstand så småningom förlänade Gullbrands efterlevande med Kammarholmen genom den tjänst han gjorde vid krigshandlingarna 1565, då Gullbrand stupade. Erik Olsson står för gården i längderna först 1606 och 1613 (Gillingstam har 1610 som sista omnämnande). Kammarholmen skall ha konfiskerats av svenskarna under kriget 1563-70 men återlämnats 1603, men det stämmer inte med ovanstående då hon står som ägare ännu 1576. I nästa längd, 1590, var gården ännu danskt gods, men utan personnamn.

Erik Olsson på Råö ägde 1576 gårdarna Stenshult och Hornbetan i Sjötofta sn i Kinds härad och står som ägare ännu 1606. HG skriver att Erik 1576 och 1606-08 ägde två gårdar i Bosebo sn i Västbo härad i Småland. Före honom ägdes de av Gullbrand på Ölmanäs och 1600 av Gullbrands son Olof (död strax efter). Olof Gullbrandsson står samma år som ägare av Skog, Steneryd, Lövhult och Häcknarp i Solberga sn i Södra Vedbo härad i Småland. Dessa nämns inte i längden för 1562.

Nu kommer vi till det mest intressanta och något som HG inte hittat. I rusttjänstlängden för 1576 nämns en **Halvard Larsson i Ölmanäs** som ägare till gården Assberg i Örby sn, Marks härad. Han sägs inte ha "*skiöll och hielm*", dvs han var inte adlad. År 1590 var Assberg danskt gods (inget personnamn), men 1600 ägdes den av Olof Gullbrandsson "i Halland", alltså i Ölmanäs. Man kan bara spekulera i vem Halvard var. Om han hörde till släkten kan det vara så att han blev gift med Gullbrands änka, men bara en kort tid, då de andra omnämningarna av henne inte ger belägg för Halvards existens. Men Halvard kan också, och kanske mera troligt, ha varit måg till Gullbrand och att hans i så fall svåger Olof Gullbrandsson övertog ägandet.

För övrigt kan tilläggas att, förutom Fjäre härads domböcker, Varbergs rådhusrätts protokoll är genomgångna. Vid Vbg RR förekom ett mål 1651, där en Niels Jensen från Lolland anklagades för signeri via en bok som han hade (besvärjelser). Han var nu gammal. Man får reda på hans yrkesbana, vilken var gårdsfogdens och informatorns. Hans många tjänstgöringsställen uppräknas, ibland med antal år där. Genom detta dokument får man veta en del om de västgötska adelsmännen, även sådant som inte verkar ha uppmärksammats tidigare. De flesta personerna går att identifiera. Niels kom först till Marstrand och sedan till Jöns Eriksson på Råö. Efter en tids tjänst hänvisades han av denne till sin svägerska, "*hustru Ingeborg på Korpegård i Sverige*". Detta var "för 44 år sedan", alltså 1607. Ingeborg Jonsdotter (Oxe) var hustru till Jöns Larsson Hierta som nämns i HG:s artikel om Hierta och Krabbe. Han var bror till Bengt Hierta och svärfar till Kerstin Eriksdotter från Råö (se släktöversikten ovan). Hur hon var svägerska till Jöns Eriksson har jag inte kunnat räkna ut. Troligen betyder "svägerska" bara, som ofta då, släkting utan att man gittat ta reda på hur.

Niels kom att under många år "surfa fram" som informator på Västgötaslätten mellan olika familjer som var mer eller mindre släkt med varandra. Vem var *Ingeborgs syster* som han sedan kom till? Hon skall ha bott på "Ölund gård i Vassbo härad". Det kan inte ha varit menat bokstavigt, då några sådana ortnamn inte är kända. Det finns två alternativ: Olunda gård i Viste härad eller Udenäs i Vadsbo härad. Olunda by hade en fräsegård. Vid den här tiden ägdes den enligt rusttjänstlängderna av en Mats Arvidsson. Inget om honom kommer upp vid en nätsökning. Men i Udenäs levde vid den här tiden kyrkoherden Håkan Jacobsson med hustrun Karin Jonsdotter. Herdaminnet känner inget om hennes härstamning. Kanske hon var Ingeborgs syster, jämnårig och med samma fadersnamn.

Nästa anhalt var "*Bengt Krabbe på Svenneby*". Han tillhörde Krabbesläkten nr 46 med ett hjärta i vapnet. Gården skrivs även Svaneby, men det skall vara Svenneby i Hjalstad sn. Bengt Krabbes farmor härstammade från släkten Krabbe i Kullagård i Veddige, vilken också förde vapnet, men där man inte kunnat räkna ut sambandet med Råö. Bengt Krabbe hade anknytning till den för Råö-borna centrala socknen Torestorp och ägde där 1622 gården Hemmingstorp.

Härnäst kom Niels Jensen till *Axel Posse i Säby*. Detta var Säby i Berga socken i Vgtl. Han räknade anor till släkten Kagg, vilken nämns ovan i samband med Jöns Erikssons på Råö hustru Märta och som (Mats Nilsson) köpte Kammarholmen 1625 av Jöns bror Lars. Axel Posse dog 1633 men hans hustru redan 1601. Enligt beräkning av uppgifterna från Vbg RR bör Niels ha vistats hos Axel Posse en bra tid före 1633: det står nämligen att han "*giorde hannem och sin hustrus bröllupe*". Det måste betyda att Axel Posse var gift en gång till, ett i nutida källor okänt gifte.

Vi behöver inte följa Niels Jensens vandringar, men den bestod av åtskilliga steg till städer i Vgtl och Gamla Lödöse, innan han åter hamnade på Västkusten. (Han fick goda vitsord och förnekade att han använt boken och blev, så när som på passlöshet, frikänd.)

Genom vänligt bemötande av Riksarkivet i Köpenhamn fick jag så småningom en länk till de danska rusttjänstlängderna. Det som jag tycker mest intressanta som jag fann där har inte kommenterats av HG eller JEA. Det finns inga digitaliserade längder före 1586. Men det året står "hustru Ane" på Ölmanäs för rusttjänsten, medan 1588 sonen Olof Gullbrandsson har den "av hans arvegods". Erik Olsson till Råö nämns så 1586, men 1588 "Erik Olsson och hans broder av deras arvegods". Sedan saknas längder till 1609. Då står "Swend Bunde och Erick Olßen" för en gemensam häst för Råö. Åren 1617 och 1624 har Erik lämnat över till sönerna: Lars Eriksson, Jöns Eriksson och Sven Bonde – alla tre gick ihop om en halv häst. Vem var nu denne Sven Bonde? I längden för 1586 står Lars Bonde, Torben Bonde och Sven Bonde för rusttjänsten för en ej utsatt sätesgård, men för "6 eller 7 gårdar". Och 1588 står att de tre var bröder. Min tolkning är, med hjälp av hur man kan tolka "broder", att Sven Bonde kunde ha varit *svåger* till Erik Olsson, om han inte hade börjat nämnas med honom förrän strax innan sönerna Lars och Jöns börjar nämnas (1609). Å andra sidan gjorde ju Sven Bonde och bröderna rusttjänst för en annan gård samtidigt som Erik Olsson nämns (1586).

Hur jag än sökt denna släkt Bonde, har jag misslyckats att få någon träff. De borde ha levt i Norra Halland, under vilken rubrik de förekommer i längderna och då ju Sven så småningom kom att göra delad tjänst för Råö.

De äldsta generationerna enligt HG, JEA och Vbg RR 1651

Något som inte ser ut att stämma är hur HG och JEA satt samman generationerna. Jag fann i Varbergs RR 1651 att Jöns Eriksson hade svägerskan Ingeborg Jonsdotter i Korpegården. Sammanställningen här under är gjord för att visa hur det såg ut i förhållande till domboken 1651. Man ser att det haltar generationsmässigt men stämmer åldersmässigt. Jöns Eriksson levde ännu 1624 och Ingeborg ännu 1628.

Hustru Karin

dotter Elin make I NN make II Lars Ragvaldsson

dotter Anna g.m. Gullbrand Olsson Annas halvbror Jöns Larsson g.m. **Ingeborg** Jonsdotter

dotter Karin g.m. Erik Olsson

son **Jöns** hade "svägerskan" Ingeborg här uppe t. hö. = egentligen mormoderns halvsvägerska

Antavla i sammandrag (hustru Malins del)

1 **Erik Jöransson**, född 1678 i Lunnegården, Björlanda sn (O),
död (begravd 1758-02-05) i Styrösö, Styrösö sn (O).

[[Far 2](#)] [[Mor 3](#)]

-Gift 1702 1/1 med Ingeborg Björnsdotter från Styrösö (1672-1730), varvid Erik sägs komma från Hisingen.

-Barn Rasmus (1702 - en Olof på Hisingen var fadder), Britta (osäker), Britta, Anna, Nils.

*** Generation I ***

f

2 **Jöran Rasmusson**, född i Högen, Björlanda sn (O), död i Lunnegården, Björlanda sn (O).

[[Far 4](#)] [[Mor 5](#)] [[Maka 3](#)] [[Proband 1](#)]

-Nämnd hemma ogift i mtl 1669, med hustru 1675-1700. Gift 1674 enligt huvudtiondet (att döma av avgiften var en av dem gift innan).

-Död efter 1701 17/2 (VHHR), då han betecknas som så fattig och husarm att han inte kan betala skatt (därför inte med i mtl).

-Inga fler barn än Erik funna.

Gift 1674 (mtl och huvudtionde) med nästa ana

Barn:

* **Erik Jöransson**, född 1678, se ana [1](#).

m

3 **Börta**, född i Björlanda Östergård, Björlanda sn.

[[Make 2](#)] [[Proband 1](#)]

-Enligt VHHR 1685 och 1700 var Jöran med om ett odelsjordbyte Björlanda by-Amhult med Christen, Jöns och Per Andersson i Björlanda Östergård. Därför bedöms Börta ha varit en syster till dem. De tre bröderna var sannolikt söner till Anders Christensson ibm, nämnd 1622-65 (lägersmål 1620 med en Siri Henriksdotter, möjligen gift med henne sedan).

Gift 1674 med föregående ana

*** Generation II ***

ff

4 **Rasmus Mårtensson**, född i Uddevalla sfs (O), död i Lunnegården, Björlanda sn (O).

[[Far 8](#)] [[Maka 5](#)] [[Son 2](#)]

-Fadern kallades Märten Ryk, men Rasmus använde inget släktnamn.

Gift med nästa ana

Barn:

* **Jöran Rasmusson**, se ana [2](#).

* **Börta Rasmusdotter**, född i Högen, Björlanda sn (O), död i Lunnegården, Björlanda sn (O).

-Nämnd som syster till Jöran i VHHR 1701 17/2.

-Gift (1682 enligt mtl 1683) i Lunnegården med rotebåtsmannen Olof Olsson Kullberg (VHHR 1699 3-4/2), i mtl 1698 "utanrikes i öfver 8 år". Dotter Elsa, nämnd i VHHR 1733, ST 17, då sedan 1705-07 (mtl 1705+1708) g.m. Christoffer Persson i Nolvik Mellangård och i mtl 1726 som änka under barnen.

fm

5 **Elin Jörgensdotter**, född i Fåglevik, Björlanda sfs (O), död

i Lunnegården, Björlanda sn (O).
[[Far 10](#)] [[Mor 11](#)] [[Make 4](#)] [[Son 2](#)]

-Sannolikt född i Fåglevik, då fadern var skriven där 1601-25.

Gift med föregående ana

*** Generation III ***

fff
8 **Mårten Ryk**.
[[Son 4](#)]

Barn utan känd moder:

* **Rasmus Mårtensson**, se ana [4](#).

* **Anders Mårtensson**, född i Uddevalla sfs (O), död i Uddevalla sn (O).

-Handelsman och fattigvårdsföreståndare.

-Gift med Marta Melkiorsdotter.

-Dotter Britta (1665-99). Första hustru till komministern i Uddevalla Wilhelm Torgersson Brun.

Dotter Mariechen.

-Dotter Maren. Gift med Petter Kall.

* **Elin Mårtensdotter**, född i Uddevalla sfs (O).

-Gift med Christoffer Andersson Schott.

-Dotter Britta C. Gift Tack.

fmf
10 **Jörgen Påvelsson Harbo**, död i Fåglevik, Björlanda sn (O).
[[Maka 11](#)] [[Dotter 5](#)]

-Sannolikt född i Danmark.

-Nämnd 1601-25 i Fåglevik, Björlanda sn. Det var en gård som prästerna bodde på. Kallades Annexegården, men står i jb som Prästegård. Från jb 1604 är den införd bland knapegårdarna. Det går att med jb utöka prästlängden för Säve pastorat jmf med Skarstedt. År 1568 skrivs herr Lars på denna gård (dock känd i Björlandaboken), och 1585-96 herr Simon. Möjligen var Jörgen Harbo gift I med en dotter till denne Simon, då det efteråt nämns en husman Simon i Fåglevik (1637-57), i så fall en son. En av de andra gårdarna i Fåglevik skrevs som kyrkogods.

-Kyrkoherde 1606. Fick 1612/13 betalt av Älvsborgs slott "för sin tjänst och sitt omak" med kyrkotjänst på slottet och besök hos sjuka. Religionsprost i Älvsyssel 1621-25 (och nämns som sådan i kyrkoräkenskaperna 1622-25).

-Vigselåren uppskattade.

-Hade ytterligare två döttrar (VHHR 1665 2/10 och 5/12), den ena g.m. Joakim Vaktel i Uddevalla. Den andra kan vara Lena, g.m. skepparen Isak Eriksson. Möjligen hade Jörgen Harbo också dottern Malena Jörgensdotter i Nya Kungälv, nämnd i ett skilsmäsoärende 1634, då hennes trolovade Ingemar i Lexby (Björlanda socken) tagits av turkarna och inte hörts av på sju år.

Gift 1605 med
NN.

-Härledd av att sonen Henrik efterträdde fadern 1626 och bör ha varit född minst 20 år tidigare.

Gift 1620 med nästa ana

Barn i första giftet:

* **Henrik Jörgensson Harbo**, född i Fåglevik, Björlanda sfs (O), död 1664.

-Komminister 1626 i Björlanda och 1629 på Tjörn. Senare kyrkoherde i Björlanda till sin död (1664, efter 24/4 enligt brev nämnt i domboken 10/6).

-Gift efter 1629 med Boel Pedersdotter Månesköld (död 1664 enligt VHHR nedan). Hon ägde Åkervik på Tjörn och sålde den 1664 21/4 till Peder Krabbe till Olsnäs. Enligt dombok 1664 12/12 (avskrift av J. A. Nordström) var Boel död då.

-Död 1664, troligen barnlös (VHHR 1665 2/10 och 5/12).

* **Lena Jörgensdotter**, född i Fåglevik, Björlanda sn (O).

-Nämnd sannolikt i Tiselius bok om Bohusläns märkligare gårdar, och uppgifterna stämmer med extraskattelängderna i länsräkenskaperna.

-Måste pga åldern ha varit Jörgens dotter i första giftet.

-Gift med skepparen Isak Eriksson från Hovgården, nämnd 1611-36 i Björlanda Prästegård.

-Lena nämnd efter maken som änka 1637-50 i Björlanda Prästegård som senare användes som prästänkesäte.

Barn i andra giftet:

* **Elin Jörgensdotter**, se ana 5.

fmm

11 **Malin Pedersdotter**, död i Lunnegården, Björlanda sn (O).

[Far 22] [Mor 23] [Make 10] [Dotter 5]

-En domboksuppgift säger att Olof Lassessons i Hästevik svärmor (Karin Eriksdotter) var besläktad i tredje led med Jöran Rasmusson och Börta Rasmusdotter. Det kan vara ett syskon till Malin som hade barnbarnet Karin Eriksdotter. Det finns även ett alternativ (något svagare). Men det är svårt att nå full klarhet.

-Gift I 1618, mellan 18/2 och 25/9 (enligt två domboksställen).

Gift 1618 med

Gullbrand Eriksson Krabbe, född i Råö, Onsala sn (N).

-Härstamning och anor enligt Hans Gillingstam i Släkt och Hävd 1964:3, 209.

-Gift 1618 (se hustrun).

-Död strax efter vigseln.

Gift 1620 med föregående ana

*** Generation IV ***

fmmf

22 **Peder Jenssen**.

[Maka 23] [Dotter 11]

-Var gift 1588.

-Död 1618 (skifte 18/2).

Gift med nästa ana

Barn:

* **Malin Pedersdotter**, se ana 11.

fmmm

23 **Elin Esbjörnsdotter**.

[Far 46] [Mor 47] [Make 22] [Dotter 11]

Gift med föregående ana

*** Generation V ***

fmmmf

46 **Esbjörn Andersson**.

[Mor 93] [Maka 47] [Dotter 23]

-Son eller måg till väpnaren Esbjörn Andersson, nämnd 1486-92 på Åby i Västerlanda.

-Bodde själv Röstorp i Västerlanda, nämnd 1541-75.

Gift med nästa ana

Barn:

* **Elin Esbjörnsdotter**, se ana 23.

fmmmm

47 **Kerstin Andersdotter**.

[Far 94] [Make 46] [Dotter 23]

Gift med föregående ana

*** Generation VI ***

fmmmfm

93 **Liva**.

[Son 46]

Barn utan känd fader:

* **Esbjörn Andersson**, se ana 46.

fmmmf

94 **Anders Svensson**.

[Dotter 47]

-Nämnd 1506 och 1524 i Ström.

Barn utan känd moder:

* **Kerstin Andersdotter**, se ana [47](#).

* **Karin Andersdotter**, gift till Tronnum

Antavla i sammandrag (maken Gullbrands del)

1 **Gullbrand Eriksson Krabbe**, född i Råö, Onsala sn (N).

[[Far 2](#)] [[Mor 3](#)]

-Härstamning och anor enligt Hans Hildingstam i Släkt och Hävd 1964:3, 209.

-Gift 1618 (se hustrun).

-Död strax efter vigseln 1618.

Gift 1618 med

Malin Pedersdotter, död i Lunnegården, Björlanda sn (O).

-En domboksuppgift säger att Olof Lassessons i Hästevik svärmor (Karin Eriksdotter) var besläktad i tredje led med Jöran Rasmusson och Börta Rasmusdotter. Det kan vara ett syskon till Malin som hade barnbarnet Karin Eriksdotter. Det finns även ett alternativ (något svagare). Men det är svårt att nå full klarhet.

-Gift I 1618, mellan 18/2 och 25/9 (enligt olika domboksställen).

*** Generation I ***

f

2 **Erik Olsson**, född i Råö, Onsala sn (N).

[[Far 4](#)] [[Maka 3](#)] [[Proband 1](#)]

-Erik och sonen Jöns står för Råö under deras livstid. Ölmanäs drevs tillfälligt medan svågern Olof Gullbrandsson var omyndig och efter hans död 1600/01. Olof dog barnlös och ärvdes av systersonen Lars Eriksson.

-Nämnd från 1576.

-En Sven Bonde delade rusttjänsten med Erik 1609 och med sönerna 1617 och 1624. Han har inte kunnat identifieras, men var troligen ingift i släkten på något vis.

-Död efter 1610.

Gift med nästa ana

Barn:

* **Gullbrand Eriksson Krabbe**, se ana [1](#).

m

3 **Karin Gullbrandsdotter**, född i Ölmanäs, Ölmevalla sn (N), död 1622 i Råö, Onsala sn (N).

[[Far 6](#)] [[Mor 7](#)] [[Make 2](#)] [[Proband 1](#)]

-Dödsdatum enligt VHHR 1663 7/4.

Gift med föregående ana

*** Generation II ***

ff

4 **Olof Larsson**, född i Råö, Onsala sn (N).

[[Far 8](#)] [[Son 2](#)]

-Död efter 1554.

-Kan ha haft en son till, då det i en dansk rustjänstlängd från 1588 står "Erik Olsson och hans broder av deras arvegods". Men broder kan ha haft en annan, vidare, betydelse än nu.

Barn utan känd moder:

* **Erik Olsson**, se ana [2](#).

mf

6 **Gullbrand Olsson**, död 1565-09-14. Bosatt i Ölmanäs, Ölmevalla sn (N).

[[Maka 7](#)] [[Dotter 3](#)]

-Sannolikt dansk till börd.

-Fogde i Fjäre härad 1552-54.

-Nämnd på Ölmanäs från 1562.

Gift med nästa ana

Barn:

* **Karin Gullbrandsdotter**, se ana [3](#).

mm

7 **Anna NN**.

[[Far 14](#)] [[Mor 15](#)] [[Make 6](#)] [[Dotter 3](#)]

-Var enligt Jan Eric Almquist sannolikt dotter till hustru Elin till Ölmanäs och hennes make I NN.

-Kan efter Gullbrands död 1565 ha gift om sig med en Jöran Holst som 1575 (men inte 1576) stod för hennes rustjänst. Dock nämns en Halvard Larsson 1576, vilken också är en tänkbar make. Men han kan ha varit hennes halvbror som tillfälligt fick stå för gården efter Jörans död.

-Död efter 1587.

Gift med föregående ana

*** Generation III ***

fff

8 **Lars**. Bosatt i Råö, Onsala sn (N).

[Son 4]

-Bara nämnd till namnet som far till Olof Larsson.

Barn utan känd moder:

* **Olof Larsson**, se ana 4.

mmf

14 **NN**.

[Maka 15] [Dotter 7]

-Ej känd till namnet. Hans existens framforskad av Jan Eric Almquist (SoH 1969:1).

-Bör ha avlidit före 1536, då Lars Ragvaldsson börjar nämnas.

Gift med nästa ana

Barn:

* **Anna NN**, se ana 7.

mmm

15 **Elin NN**.

[Mor 31] [Make 14] [Dotter 7]

-Enligt JEA sannolikt dotter till Karin Knutsdotter Ribbing till Ölmanäs och hennes make NN.

-Omgift före 1536 (vigselåret i översikten uppskattat).

Gift med föregående ana

Gift 1535 med

Lars Ragvaldsson.

-Nämnd 1536-54 på Ölmanäs.

-Var "tinghörer" (häradsmare) vid Fjäre häradsrätt.

Barn i andra giftet:

* **Bengt Larsson**.

-Ättlingarna tog sig namnet Hierta.

-Född på Ölmanäs.

-Gift med Maria Torkelsdotter (Grijs).

-Död efter 1602.

* **Jöns Larsson**.

-Yngre än Bengt.

-Gift med och andre make till Ingeborg Jonsdotter (Oxe) och bosatt på Korpegården i Vedum sn (R).

mmmm

31 **Karin Knutsdotter Ribbing.**

[Far 62] [Dotter 15]

-Sannolik mor till Elin enligt JEA. Dock bedömer jag att hon var något gammal i förhållande till Knut Ribbing för att det ska stämma att han var hennes far.

-Nämnd 1571 på Ölmanäs.

-Sannolikt död 1572.

Barn utan känd fader:

* **Elin NN**, se ana 15.

*** Generation V ***

mmmmf

62 **Knut Pedersson Ribbing.**

[Dotter 31]

-Död efter 1512 (en annan uppgift säger död=1518).

-Gift med Kerstin Gustafsdotter (stjärna).

Barn utan känd moder:

* **Karin Knutsdotter Ribbing**, se ana 31.

Henrik Karlsson 2020